

**Галина Олександрівна ТКАЧУК**

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту  
Одеська національна академія харчових технологій

**Ірина Вікторівна КРУПІЦА**

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туристичного бізнесу та рекреації  
Одеська національна академія харчових технологій  
ORCID ID: 0000-0003-1438-5039  
E-mail: krupichka@ukr.net

## **ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ЗМІН АГРАРНОГО СЕКТОРУ**

Ткачук, Г. О. Трансформаційні процеси в економічній системі підприємств харчової промисловості в умовах структурних змін аграрного сектору [Текст] / Галина Олександрівна Ткачук, Ірина Вікторівна Крупіца // Український журнал прикладної економіки. – 2020. – Том 5. – № 3. – С. 152–161. – ISSN 2415-8453.

### **Анотація**

**Вступ.** На тлі руйнування системи правил та принципів економічного розвитку, що існували за часів союзу СРСР, та вибореного права на самостійність та незалежність, Україна вступила до періоду глибоких перетворень в усіх сферах, які стосуються економіки країни в цілому та окремих суб'єктів господарської діяльності. Новий рівень взаємовідносин із зовнішнім середовищем та наслідки світової економічної кризи вимагали термінових змін форми власності на виробничі потужності, принципів зовнішньоекономічної діяльності, системи державного контролю та оподаткування, грошово-кредитної системи, підходів до питань впровадження інвестиційно-інноваційних механізмів тощо.

**Метою** даної статті є дослідження причин трансформаційних процесів в системі підприємств харчової промисловості і обґрунтування особливостей їх розвитку в умовах реформування аграрного сектору економіки країни.

**Результати.** Результати проведеного дослідження показують, що передумови трансформаційних перетворень в національній економіці в цілому і на конкретному підприємстві зокрема, можна структурувати наступним чином: реформування системи управління економікою пострадянського простору з метою розбудови ринкових відносин, наслідки якого вносять зміни до фінансово-економічної системи підприємства в обов'язковому порядку; інтеграція України до міжнародного співробітництва, орієнтація на співпрацю з ЄС; мета підприємницької діяльності, яка є стимулом для пошуку нових ідей та трансформації політики бізнесу тощо.

**Висновки.** Визначено реальні передумови, які є поштовхом для трансформаційних перетворень підприємства, а саме: наслідки світових економічних криз періоду незалежності України, які вимагають пошуку ефективних механізмів їх ліквідації або нівелювання; реформування системи управління економікою з метою розбудови ринкових відносин; євроінтеграція та процеси світової глобалізації, які стимулюють інноваційних розвиток та пов'язані із цим трансформації; цілі та завдання бізнесу сучасного підприємства, які є стимулом для пошуку нових ідей та трансформації політики бізнесу.

**Ключові слова:** трансформація, трансформаційні процеси, підприємства харчової промисловості, аграрний сектор, трансформаційні перетворення, структурні зміни.

---

**Halyna TKACHUK**

Doctor of Economics, Associate Professor, Associate Professor of Accounting and Auditing  
Odesa National Academy of Food Technologies

**Iryna KRUPITSA**

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Tourism  
Business and Recreation, Odesa National Academy of Food Technologies

**TRANSFORMATION PROCESSES IN THE ECONOMIC SYSTEM OF FOOD INDUSTRY  
ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF STRUCTURAL CHANGES IN THE AGRICULTURAL  
SECTOR**

**Abstract**

**Introduction.** *Against the background of the destruction of rules and principles of economic development that existed during the Soviet Union, and the struggle for independence, Ukraine has entered a period of profound transformation in all areas of the economy as a whole and individual economic entity. The new level of relations with the external environment and the consequences of the global economic crisis required urgent changes in the form of ownership of production facilities, principles of foreign economic activity, system of state control and taxation, monetary system, approaches to investment and innovation mechanisms.*

**The purpose** of this article is study of the causes of transformation processes in the system of food industry enterprises and substantiation of the peculiarities of their development in the conditions of reforming the agricultural sector of the country's economy.

**Results.** *The results of the study show that the prerequisites for transformations in the national economy as a whole and in particular, can be structured as follows: reforming the management system of the economy of the post-Soviet space in order to build market relations, the consequences of which make changes to the financial and economic system of the enterprise; Ukraine's integration into international cooperation, focus on EU cooperation, which is an impetus for innovative transformations; the purpose of entrepreneurial activity, which is an incentive to search for new ideas and transformation of business policy.*

**Conclusions.** *The real preconditions which are an impetus for transformations of the enterprise are defined, namely: the consequences of global economic crises of the period of independence of Ukraine, which require the search for effective mechanisms for their elimination or leveling; reforming the management system of the economy of the post-Soviet space in order to build market relations; European integration and the processes of globalization that stimulate innovative development and related transformations; the goals and objectives of the business of a modern enterprise, which is an incentive to seek new ideas and transform business policy.*

**Keywords:** *transformation, transformation processes, food industry enterprises, agricultural sector, structural changes.*

**JEL classification: Q13**

---

**Вступ**

Необхідність подальшого розвитку теоретико-методологічного базису системи економічної безпеки підприємства за умов трансформаційних перетворень обумовлена такими дестабілізуючими факторами, як: невпорядкованість та безсистемність змін у вітчизняній економіці, відсутність в Україні промислової політики щодо захисту вітчизняного продовольчого бізнесу від загроз внутрішнього та зовнішнього середовища; євроінтеграційні процеси й трансформаційні процеси світової глобалізації; зростання конкуренції на ринку продовольчих товарів.

Теоретико-методологічний базис трансформаційних процесів розглядається у наукових працях таких науковців, як Барановський О.І., Бузгалін А.В., Брич В.Я.,

---

Геєць В.М., Гражевська Н.І., Гринчуцький В.І., Комарницький І.Ф., Мироненко Є.В., Назаренко С.А., Ольшевський Л.Б., Чернявська І.М., Яковець Ю.В. та ін., в яких, з огляду на коло інтересів зазначених авторів, мету й завдання дослідження, висвітлено проблеми трансформаційних процесів у глобальних масштабах.

### **Мета та завдання статті**

Метою даної статті є дослідження причин трансформаційних процесів в системі підприємств харчової промисловості й обґрунтування особливостей їх розвитку в умовах реформування аграрного сектору економіки країни. Реалізація поставленої мети досягається шляхом вирішення таких завдань: визначення особливостей трансформаційних змін та обґрунтування наслідків їх впливу на розвиток підприємств.

### **Виклад основного матеріалу дослідження**

Господарська діяльність підприємства харчової промисловості в реальному часі здійснюється за умов трансформаційного середовища, обумовленого реформами у політичній, економічній та соціальній сферах буття та формування нового світогляду на розвиток економічних систем. В таких умовах підприємство як відкрита система потерпає від деструктивного впливу загроз та ризиків трансформаційних процесів та вимагає створення дієвого механізму економічного захисту й адаптування до функціонування в умовах суттєвих змін.

В період реформування в Україні прийнято ще декілька програм розвитку, серед яких Державна програма розвитку промисловості на 2003–2011 рр., Програма економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», Концепція Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року», розроблено Проект Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року.

З метою «розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС» [3] прийнято Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року, Стратегію економічного розвитку Співдружності Незалежних держав на період до 2020 року, Програму Європейського Союзу з управління державними фінансами в Україні (EU4PFM).

Зміни розпочалися з «трансформації власності», яка проходила у формі приватизації майна державних підприємств та, в свою чергу, призвела до перетворень у системі державного управління [4].

За результатами приватизації як трансформаційного процесу, що має продовження і в реальному часі, суспільство отримало нову палітру можливостей щодо користування майном підприємства та результатами його діяльності. Відбулося розширення підприємств, в т.ч. у харчовій промисловості, на приватні підприємства консервної, кондитерської, олійно-жирової, м'ясо-молочної промисловості; підприємства-орендарі державних цілісних майнових комплексів у виноробній та лікєро-горілчаній промисловості, державні підприємства спиртової, хлібобулочної, елеваторної промисловості. Зазначимо, що трансформаційні перетворення в Україні мають перманентний характер, тобто процес приватизації державного майна триває безперервно.

Саме в цей період започатковано процес акціонування та створення акціонерних товариств. Підприємства роблять перші кроки на фондовому ринку України. Завдяки цьому у господарюючій структурі з'явилася можливість залучення коштів інвесторів, іншими словами, започатковано умови для суттєвих змін в галузі інвестування щодо проведення «інвестиційної трансформації».

Значимими для підприємств України стали перетворення у грошово-кредитній та валютній сферах (грошово-кредитна або «монетарна» трансформація). Вітчизняні підприємства отримали вільний доступ до системи комерційного кредитування, з'явилася можливість проведення розрахунків в іноземній валюті тощо.

---

Також відбулися важливі перетворення (трансформації) у системі контролю, а саме: зменшився тягар державного контролю щодо недержавних підприємств, започатковано систему незалежного контролю у форматі незалежного аудиту.

Суттєвою для бізнесу сучасного підприємства стала реформа системи оподаткування та пов'язані з нею перетворення (податкова трансформація). В 1997 році трансформовано підхід до оподаткування прибутку, введено податок на додану вартість (ПДВ). Взагалі зміни у податковому законодавстві носять перманентний характер. Починаючи з 2012 року прийнято Податковий кодекс України, задля чого введено порядок адміністрування податків, внесені вагомні зміни до оподаткування за окремими податками, зокрема, податком на прибуток підприємства.

Зазначені трансформації супроводжуються реформуванням правового базису. В цей період введено в дію нові закони щодо приватизації державного майна, функціонування ринку цінних паперів та фондового ринку, трансформування податкової, банківської, валютної систем та системи страхування, а також державного та незалежного контролю та ін.

Результати проведеного дослідження показують, що передумови трансформаційних перетворень в національній економіці в цілому й на конкретному підприємстві зокрема, можна структурувати наступним чином [5]:

1. Наслідки світових економічних криз періоду незалежності України (Російська криза 1998-1999 років, криза 2001-2003 років, Міжнародна фінансово-економічна криза кінця 2007 – початку 2008 років, яка триває й сьогодні) [6] (інфляція, спад виробництва, зубожіння населення тощо), які є реальним поштовхом для проведення трансформаційних перетворень в економіці.

2. Реформування системи управління економікою пострадянського простору з метою розбудови ринкових відносин (реформи правового та соціально-економічного характеру), наслідки якого вносять зміни до фінансово-економічної системи підприємства в обов'язковому порядку.

3. Інтеграція України до міжнародного співробітництва, орієнтація на співпрацю на ЄС, яка є поштовхом для інноваційних трансформацій.

4. Мета підприємницької діяльності (бізнесу сучасного підприємства) (рентабельна діяльність, фінансова стабільність, конкурентоспроможність), яка є стимулом для пошуку нових ідей та трансформації політики бізнесу.

Визначено реальні передумови, які є поштовхом для трансформаційних перетворень підприємства, а саме:

1) наслідки світових економічних криз періоду незалежності України, які вимагають пошуку ефективних механізмів їх ліквідації або нівелювання;

2) реформування системи управління економікою пострадянського простору з метою розбудови ринкових відносин, наслідки якого вносять зміни до фінансово-економічної системи підприємства;

3) євроінтеграція та процеси світової глобалізації, які стимулюють інноваційний розвиток та пов'язані із цим трансформації;

4) цілі та завдання бізнесу сучасного підприємства (рентабельна діяльність, фінансова стабільність, конкурентоспроможність), яка є стимулом для пошуку нових ідей та трансформації політики бізнесу.

Таким чином, в національному економічному просторі позначилися трансформаційні процеси, які суттєво впливають на функціонування економічної системи окремого підприємства та спонукають його до трансформацій внутрішнього характеру.

Зважаючи на важливу роль трансформаційних процесів у стратегічному розвитку економічних систем різних рівнів, яку важко переоцінити, однією з основних причин глибокої економічної кризи в Україні вважається «відсутність моделі трансформації економіки на ринкових засадах, яка б відповідала специфіці нашого суспільства, а також

---

відсутність надійної системи економічної безпеки, яка б сприяла створенню самодостатньої, конкурентоспроможної, соціально спрямованої економіки та забезпечила б її захист від зовнішніх і внутрішніх деструктивних впливів» [7].

Цікавим, на наш погляд, є різноманітність підходів до трактування категорії «трансформаційні перетворення». По-перше, поняття «трансформація» характеризується як «зміна, перетворення виду, форми, істотних властивостей чого-небудь» [8]. Отже, трансформація являє собою «суть процесу розвитку, вияв діалектичних змін форм і фаз існування будь-яких систем та притаманних їм структур» [9].

Так, Мочерний С. розглядає трансформацію як процес перетворення «однієї економічної системи на іншу, що супроводжується відмиранням одних елементів, рис, властивостей і появою інших, передбачає послаблення одних типів і форм власності й посилення інших, зміну економічної структури, а отже, послаблення дії одних економічних законів і посилення інших, система економічних категорій ..., набуває якісно нового змісту, в різних країнах потребує неоднакового часу, здійснюється неоднаковими темпами і зумовлена низкою загальних і специфічних причин» [11]. При цьому Бодров В.Г. вбачає трансформацію як «перехідний процес наявного господарського устрою в новий» [12].

Гражевська Н.І. говорить про «поєднання у процесі трансформації еволюційних та революційних форм розвитку економічної системи, в нашому випадку, системи економічної безпеки підприємства. При трансформації система може перейти до нової траєкторії розвитку або адаптуватися до неї. В першому випадку йдеться про революційні зрушення (перетворення), а в другому – про еволюційні трансформації, які мають властивість накопичувати негативні фактори, що може в майбутньому призвести до катастрофічних наслідків». Автор говорить про постійний перехід системи від нестійкого стану до стійкого, і навпаки [13]. Про еволюційний характер трансформації засвідчує Белл Д., адже в процесі трансформації «суспільство адаптується до змін середовища через формування програм, проектів, цілей, технологій вирішення протиріч та інше» [14].

Тофлер Е. вважає, що трансформація – це «різнобічні бурхливі події, зміни, поштовхи в нову систему, які є не продовженням розвитку в поточному напрямку, а радикальними змінами, що, можливо, заперечують попередній досвід» [15]. Трансформаційні перетворення виводять систему, в якій вони відбуваються, за межі стабільного функціонування у стан нерівноваги [16].

Трансформацію вважають складним процесом перетворення, в результаті чого змінюються складові елементи цієї системи, її кількісні та якісні параметри [17]. Трансформації є кардинальними перетвореннями, які відбуваються постійно і є «явищем безперервної зміни форми», за їх результатом повністю змінюються структура, ознаки та система взаємозв'язків [18]. Трансформаційні перетворення в економічній сфері відбуваються одночасно на всіх її рівнях [19].

Підсумовуючи вищезазначене, зупинимося на визначенні трансформації як економічної категорії, яка «пов'язана з економічною сферою, притаманна різним рівням господарювання, відображає складний процес, що здійснюється одночасно в просторі і часі, відбувається під впливом об'єктивних та суб'єктивних чинників і ключовою ознакою якого є сукупність змін, які в кінцевому підсумку призводять до нового економічного стану, нових економічних результатів та постановки нових економічних цілей та завдань» [20].

Науковим дослідженням сучасної економічної системи притаманно виокремлення певних видів трансформацій. Мельник О.Г. виокремлює інформаційні трансформації, пов'язані із впровадженням новітніх засобів отримання та обробки інформації; екологізацію суспільного життя та глобалізацію як «процес переходу від організації локальних (національних) економічних систем до формування єдиної загальнопланетарної системи життєзабезпечення людини» [22].

У Гражевської Н.І., з огляду на тенденції світових економіко-політичних процесів, трансформаційні перетворення угруповані таким чином: перехід від індустріального до постіндустріального суспільства; соціально-економічні перетворення у країнах, що розвиваються; трансформації країн колишнього соціалістичного табору; трансформації, пов'язані з глобалізацією економіки [13].

Івлева Г., досліджуючи теоретичні засади економічних систем, звертає увагу на трансформації локальні (проявляються у процесах перетворення стадій, енергії та предметів), функціональні (відповідь на виклики зовнішнього середовища) та міжсистемні трансформації (системна криза, економічна катастрофа, зміна принципів) [23].

Раєвнева О.В., Чанкіна І.В. розглядають трансформації економічних систем на підставі характеристики розвитку цивілізації II рівня та виділяють чотири групи трансформацій (табл. 1) [29].

**Таблиця 1. Трансформаційні процеси за характеристикою розвитку цивілізації II рівня**

Характеристика розвитку цивілізації II рівня	Види трансформацій
1. Зміни світогосподарських зв'язків, пов'язані зі становленням та функціонуванням глобальної економіки.	формування транснаціональних компаній, пристосування державних систем та окремих компаній до міжнародних стандартів та вимог
2. Науково-технічний прогрес та науково-технічні революції	трансформація виробничих структур, зміна технологій виробництва
3. Інноваційно-інформаційний розвиток, що призводить до прогресу механізмів та форм політичної та економічної демократії, зміцнення основ та умов соціальної справедливості, відповідальності та солідарності	формування п'ятого, шостого та сьомого технологічного укладу розвитку (відповідно до етапу розвитку національного господарства), формування економіки знань
4. Особливості загальноцивілізаційного розвитку	капіталізація чи соціалізація суспільства, що супроводжується змінами в соціальній сфері, сфері державних гарантій та формування бюджетної системи
5. Геополітичні зрушення, зокрема розпад СРСР	перехід від планової до ринкової економіки, що призводить до докорінної перебудови як економічних відносин, структури виробництва, галузевої структури, так і перетворення політичної і соціальної сфери

*Джерело: складено автором за даними [22]*

Трансформаційні процеси мають відповідні наслідки «кардинальної зміни принципів функціонування економічної системи», що мають назву «трансформаційний ефект» [23].

У науковому середовищі широко вживані такі поняття, як «системна трансформація», «структурна трансформація», «інституційна трансформація», «ринкова трансформація». Суттєві структурні зрушення (перетворення) в економіці відбуваються від тиском трансформації технологій, які змінюються хвилями, кожна з яких має термін дії приблизно півстоліття. Теорія К-хвиль Н. Кондратьєва [26] виникла у 20-х рр. XX століття та отримала світове поширення завдяки фундаментальній праці Й. Шумпетера щодо циклічності розвитку економічних систем (1939 рік) [27]. Завдяки цій теорії науковцями виділено шість хвиль розвитку технологій та зазначено, що починаючи з 1990-х років економіка знаходиться на п'ятій хвилі технологічного розвитку, що носить інформаційно-комунікативний характер та набуває мережевих та альянських форм. Однак, світова тенденція до розвитку нано- і біотехнологій свідчить про те, що економіка стоїть на порозі шостої хвилі, яка характеризується використанням штучного інтелекту та створенням розгалуженої системи інституційних структур.

Слід зазначити, що прикметою сучасних трансформаційних процесів є їх інклюзивний характер, за яким людина – не просто «фактор виробництва, робоча сила, а головна мета розвитку» [27].

---

Зазначимо також, що вживання терміну «трансформаційні перетворення» посилює ефект від результатів трансформаційного процесу як не просто «перетворення» або «переробку», а повну «зміну образу» [28].

### **Висновки та перспективи подальших розвідок**

Господарська діяльність підприємства харчової промисловості в реальному часі здійснюється за умов трансформаційного середовища, обумовленого реформами у політичній, економічній та соціальній сферах буття та формуванням нового світогляду на розвиток економічних систем. В таких умовах підприємство як відкрита система потерпає від деструктивного впливу загроз та ризиків трансформаційних процесів та вимагає створення дієвого механізму економічного захисту й адаптації до функціонування в умовах суттєвих змін.

За результатами приватизації як трансформаційного процесу, що має продовження і в реальному часі, суспільство отримало нову палітру можливостей щодо користування майном підприємства та результатами його діяльності. Відбулося розшарування підприємств, в т.ч. у харчовій промисловості, на приватні підприємств консервної, кондитерської, олійно-жирової, м'ясо-молочної промисловості; підприємства-орендарі державних цілісних майнових комплексів у виноробній та лікєро-горілчаній промисловості, державні підприємства спиртової, хлібобулочної, елеваторної промисловості. Зазначимо, що трансформаційні перетворення в Україні мають перманентний характер, тобто процес приватизації державного майна триває безперервно.

На наш погляд, трансформаційні перетворення для сучасного підприємства – це зміни суттєвого, масштабного та глибинного характеру, які відбуваються у трансформаційному середовищі підприємства під впливом ендогенних та екзогенних факторів, призводять до суттєвих трансформацій виду, форми, змісту, функцій та корпоративної політики щодо об'єктів економічної системи підприємства. В умовах кризової економіки найбільш поширеними є трансформації вимушеного характеру, оскільки такі економічні перетворення обумовлені зміною норм діючого законодавства.

### **Список літератури**

1. Концепція переходу Української РСР до ринкової економіки від 01.11.1990 року. *Законодавство України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001460-90>.
2. Концепція роздержавлення та приватизації майна державних підприємств, житлового фонду та землі від 31.10.1991 року № 1767-XII. *Законодавство України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1767-12>.
3. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року, затв. Постановою Правління НБУ від 18 червня 2015 року № 391. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document43352266>.
4. Петришина Н. В. Проблеми трансформації економіки України. *Економіка*. Серія 18. *Економіка і право*. 2014. Випуск 24'. С. 31-38.
5. Ткачук Г. О. Передумови трансформаційних процесів сучасного підприємства. *Світ економічної науки*. Випуск 17: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (30 жовтня 2019 року, Тернопіль). 2019. С. 29-30.
6. Карвацка Н. С. Світові економічні кризи: причини виникнення, наслідки, інструментарій розв'язку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 2, Т. 2. С. 53-60.
7. Salnikova O., Lagodiienko V., Ivanchenkova L., Kopytko V., Kulak N., Usachenko O. Evaluation of the Effectiveness of Implementation Blockchain Technology in Public Administration. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering (IJITEE)*. 2019. Volume-8. Issue-9. P. 1710–1713.

8. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ: Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1974. 775 с.
9. Словник української мови = Академічний тлумачний словник (1970 – 1980). URL: <http://sum.in.ua>.
10. Трансформаційні процеси і регуляторна політика в економіці України / Л. М. Гаєвська [та ін.]; заг. ред. Л. Л. Тарангул; Державна податкова адміністрація України, Національна академія держ. податкової служби України. Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. 222 с.
11. Мочерний С. Трансформація. Економічна енциклопедія у трьох томах. Т. 3. Київ: Вид. центр «Академія», 2002. 687 с.
12. Бодров В. Г. Трансформація економічних систем: концепції, моделі. Трансформеханізми регулювання та управління: навч. посіб. Київ: Вид-во УАДУ, 2002. 122 с.
13. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін. Київ: Знання, 2008. 431 с.
14. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / пер. с англ. Москва: Academia, 1999. 786 с.
15. Тоффлер Е. Третья Хвиля; пер. з англ. А. Євса; ред. пер. Шовкун. Київ: Вид. дім «Всесвіт», 2000. 475 с.
16. Грищенко Г. О., Головка М. Й. Трансформація фінансово-економічних систем: теоретичні положення. *Вісник ЖДТУ*. 2012. С. 359–363.
17. Поченчук Г. М. Закономірності трансформаційних процесів національної економіки. Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. Том 16. № 1. С. 123-129.
18. Петришина Н. В. Проблеми трансформації економіки України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право*, 2014. Вип. 24. С. 31-38.
19. Лагодієнко В. В., Басюркіна Н. Й., Турленко Н. В. Інструменти інвестиційного супроводження регіональних структурних трансформацій в агробізнесі. *Бізнес-Навігатор*. 2019. №6.1-2(56). С. 60-66.
20. Івашина С. Ю., Івашина О. Ф. Соціально-інституціональні аспекти економічної трансформації. *Проблеми економіки*, 2014. № 2. С. 309-314.
21. Корнух О. В., Турило А. М. «Економічна трансформація» як ключове поняття сучасного громадського розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 6, частина 3. С. 189-191.
22. Мельник Л.Г. Экономика и информация: экономика информации и информация в экономике: Энциклопедический словарь. Сумы: ИТД «Университ. кн.», 2005, 288 с.
23. Ивлева Г. Трансформация экономической системы: обзор концепций и контуры общей теории. *Общество и экономика*. 2009. №10. С. 7–40.
24. Лагодієнко В. В. Вплив трансформаційних перетворень на структуру економіки. Економічні трансформації бізнес-структур в Україні: монографія [Н. Й. Басюркіна та ін.]; за ред. д-ра екон. наук Н. Й. Басюркіної; Одеська нац. акад. харчових технологій. Одеса: ОНАХТ, 2018. С. 265-272.
25. Лопатников Л. И. Экономико-математический словарь: Словарь современной экономической науки; 5-е изд., перераб. и доп. Москва: Дело, 2003. 520 с.
26. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения: Избранные труды. Международный фонд Н. Д. Кондратьева; Международный ин-т Питирима Сорокина – Николая Кондратьева; Институт экономики РАН. Москва: Экономика, 2002. 767 с.
27. Schumpeter J. A. *Business Cycles: A Theoretical, Historical, and Statistical Analysis of the Capitalist Process*. New York, Toronto, London: McGraw-Hill Book Company, 1939. 385 p.



- 
28. Структурні трансформації у світовій економіці: виклики для України / Аналітична доповідь / В. Сіденко (керівник проекту) та ін. Київ: Заповіт, 2017. 182 с.
  29. Раєвнева О. В., Чанкіна І. В. Моделі управління розвитком промислового підприємства в умовах трансформаційної економіки: Монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК». 2013. 264 с.

### References

1. The concept of the transition of the Ukrainian SSR to a market economy from 01.11.1990. Legislation of Ukraine. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001460-90>.
2. Kontseptsiiia rozderzhavlennia ta pryvatyzatsii majna derzhavnykh pidpriemstv, zhytlovoho fondu ta zemli. [The concept of privatization and privatization of property of state enterprises, housing and land from]. Dated 31.10.1991 № 1767-XII. Legislation of Ukraine. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1767-12>.
3. Kompleksna prohrama rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2020 roku, zatv. Postanovoiu Pravlinnia NBU. [Comprehensive program for the development of the financial sector of Ukraine until 2020, approved. Resolution of the Board of the NBU]. June 18, 2015 № 391. Available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document43352266>.
4. Petryshyna, N. V. (2014). «Problems of transformation of the economy of Ukraine». *Ekonomika. Seriiia 18. Ekonomika i pravo*. Issue 24', pp. 31-38.
5. Tkachuk, H. O. (2019). «Preconditions of transformation processes of the modern enterprise». *Svit ekonomichnoi nauky*. [The world of economics]. Issue 17: *Proceeding of materials of the international scientific-practical Internet conference (October 30, 2019, Ternopil)*, pp. 29-30.
6. Karvatska, N. S. (2011). «World economic crises: causes, consequences, tools of solution». *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*. № 2. Vol. 2, pp. 53-60.
7. Salnikova O., Lagodiienko V., Ivanchenkova L., Kopytko V., Kulak N., Usachenko O. (2019). Evaluation of the Effectiveness of Implementation Blockchain Technology in Public Administration. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering (IJITEE)*. Volume-8. Issue-9. P. 1710–1713.
8. *Slovnnyk inshomovnykh sliv*. [Dictionary of foreign words]. (1974). In Mel'nychuka, O. S. Holov. red. URE AN URSR, Kyiv. Ukraine.
9. *Slovnnyk ukrains'koi movy = Akademichnyj tlumachnyj slovnnyk (1970 – 1980)*. Available at: <http://sum.in.ua>.
10. *Transformatsijni protsesy i rehuliatorna polityka v ekonomitsi Ukrainy*. [Transformation processes and regulatory policy in the economy of Ukraine]. (2004). Haievs'ka, L. M. And other; in Taranhul L. L. (ed.); Derzhavna podatkovna administratsiia Ukrainy, Natsional'na akademiia derzh. podatkovoi sluzhby Ukrainy. Natsional'na akademiia DPS Ukrainy. Irpin'. Ukraine.
11. Mochernyj, S. (2002). *Transformatsiia. Ekonomichna entsyklopediia u tr'okh tomakh*. [Transformation. Economic encyclopedia in three volumes]. Vol. 3. Vyd. tsentr «Akademiia». Kyiv. Ukraine.
12. Bodrov, V. H. (2002). *Transformatsiia ekonomichnykh system: kontseptsii, modeli, Transformekhanizmy rehuliuвання ta upravlinnia*. [Transformation of economic systems: concepts, models, Transformations of regulation and management]. Vyd-vo UADU. Kyiv. Ukraine.
13. Hrazhevs'ka, N. I. (2008). *Ekonomichni systemy epokhy hlobal'nykh zmin*. [Economic systems of the epoch of global changes]. Znannia. Kyiv. Ukraine.
14. Bell, D. (1999). *Grjadushhee postindustrial'noe obshchestvo. Opyt social'nogo prognozirovanija*. [The future post-industrial society. Experience of social forecasting]. Translated from engl. Academia. Moscow. Russia.

- 
15. Toffler, E. (2000). *Tretia Khvyliia*. [The Third Wave]. Translated by Yevsa, A.; in Shovkun. Vyd. dim «Vsesvit». Kyiv. Ukraine.
  16. Hryshchenko, H. O., Holovko, M. J. (2012). «Transformation of financial and economic systems: theoretical provisions». *Visnyk ZhDTU*, pp. 359–363.
  17. Pochenchuk, H. M. (2014). Zakonomirnosti transformatsijnykh protsesiv natsional'noi ekonomiky [Regularities of transformational processes of the national economy]. *Ekonomichnyj analiz: zb. nauk. prats'*. Ternopil's'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet; redkol.: In Derij, V. A. And other. Vydavnycho-polihrafichnyj tsentr Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu “Ekonomichna dumka”, Ternopil. Vol. 16. № 1, pp. 123-129.
  18. Petryshyna, N. V. (2014). «Problems of transformation of the economy of Ukraine». *Naukovyj chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 18: Ekonomika i pravo*, Issue 24, pp. 31-38.
  19. Lahodiienko, V. V., Basiurkina, N. J., Turlenko, N. V. (2019). «Tools of investment support of regional structural transformations in agribusiness». *Biznes-Navihator*. №6.1-2(56), pp. 60-66.
  20. Ivashyna, S. Yu., Ivashyna, O. F. (2014). «Socio-institutional aspects of economic transformation». *Problemy ekonomiky*. № 2, pp. 309-314.
  21. Kornukh, O. V., Turylo, A. M. (2014). «"Economic transformation" as a key concept of modern social development». *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*. № 6, part 3, pp. 189-191.
  22. Mel'nik, L. H. (2005). *Jekonomika i informacija: jekonomika informacii i informacija v jekonomike: Jenciklopedicheskij slovar'*. [Economics and information: economics of information and information in economics: Encyclopedic dictionary]. YTD «Unyversyt. kn.». Sumy. Ukraine.
  23. Yvleva, H. (2009). «Transformation of the economic system: an overview of the concepts and contours of the general theory». *Obschestvo y ekonomyka*. №10, pp. 7–40.
  24. Lahodiienko, V. V. (2018). Vplyv transformatsijnykh peretvoren' na strukturu ekonomiky [Infusion of transformations on the structure of the economy]. *Ekonomichni transformatsii biznes-struktur v Ukraini: monohrafiia* [Basiurkina, N. J. And other]. In Basiurkinoi, N. J. (ed.); Odes'ka nats. akad. kharchovykh tekhnolohij. ONAKhT. Odesa, pp. 265-272.
  25. Lopatnykov, L. Y. (2003). *Ekonomyko-matematycheskyj slovar': Slovar' sovremennoj ekonomycheskoj nauky* [Economic and mathematical dictionary: Dictionary of modern economic science]. 5<sup>th</sup> ed. Delo. Moscow. Russia.
  26. Kondrat'ev, N. D. (2002). *Bol'shye tsyклы kon'iunktury y teoryia predvydenyia: Yzbrannye trudy* [Big cycles of conjuncture and the theory of foresight: Selected works]. Mezhdunarodnyj fond Kondrat'eva, N. D.; Mezhdunarodnyj yn-t Pytyryma Sorokyna – Nykolaia Kondrat'eva; Ynstytut ekonomyky RAN. Ekonomyka. Moscow. Russia.
  27. Schumpeter J. A. (1939). *Business Cycles: A Theoretical, Historical, and Statistical Analysis of the Capitalist Process*. McGraw-Hill Book Company. New York, Toronto, London.
  28. Strukturni transformatsii u svitovij ekonomitsi: vyklyky dlia Ukrainy. [Structural transformations in light economies: wikis for Ukraine]. (2017). Analytical additional research. Sidenko, V. (kerivnyk proektu) ta in. Zapovit. Kyiv. Ukraine.
  29. Raievnjeva, O. V., Chankina, I. V. (2013). *Modeli upravlinnia rozvytkom promyslovoho pidpryemstva v umovakh transformatsijnoi ekonomiky*. [Models of managing the development of industrial enterprises in the minds of the transformational economy]. VD «INZhEK». Kharkiv. Ukraine.

**Стаття надійшла до редакції 19.07.2020 р.**